

redovnicima i redovnicama u tadašnjoj komunističkoj Čehoslovačkoj, uhićen je i osuđen na 8 godina logoraškog rada po raznim mjestima. To vrijeme potajno koristi i za filozofsko-teološki studij. Zareden je za svećenika 1955. godine. Pomilovan je nakon pet godina zatvorenništva, 1960. godine i pušten na uvjetnu slobodu. Nakon toga radi kao monter dizala. Za vrijeme Praškog proljeća glavni je urednik tjednika *Katoličke novine*. Godine 1970. udaljen je s mjesta glavnog urednika. Postaje duhovnik časnih sestara te pastoralno djeluje. U to vrijeme počinje prevoditi i knjige s hrvatskoga na slovački jezik. Dosad je preveo 36, a od tog su tiskana 23 naslova. Uz prevođenje počeo je sastavljati *Hrvatsko-slovački rječnik*, najprije za svoje potreba, a onda je shvatio da će to biti opće korisno djelo.

Rječnik je objavljen u Zagrebu krajem 1999. u nakladi Školske knjige, u nizu standardnih rječnika te izdavačke kuće. Ima više od 50 tisuća riječi-natuknica. Rječnik su uredili dr.sc. Vladimir Horvat i Anuška Nakić. Urednica i lektorica za hrvatski jezik je dr.sc. Liljana Šarić iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu, a za slovački dio dr.sc. Juraj Glovnja s Katedre za slovački jezik Pedagoškog instituta u Nitri. Na projektu je godinama i financijski surađivao svećenik Jerko Matoš, u ime Hrvatskoga povijesnog Instituta u Beču, čiji je on i idejni začetnik. Uz taj prvi *Hrvatsko-slovački rječnik* dodane su gramatike za oba jezika, prevedene na suprotni jezik. Autorica Pregleda gramatike hrvatskog jezika je dr.sc. Liljana Šarić, a autor Pregleda gramatike slovačkog jezika je dr.sc. Juraj Glovnja. Osim što je to prvi *Hrvatsko-slovački rječnik*, on u nizu standardnih rječnika Školske knjige također prvi donosi religijsko i crkveno nazivlje.

Možemo spomenuti da se priprema i obrat ovog rječnika, tj. prvi standardni

Slovačko-hrvatski rječnik. Marljivi autor sastavio je i dijalektološki rječnik svoga rodnog mjesta Hrvatski Grob u kojem na prvom mjestu donosi domaće »horvantske riječi«, u drugom stupcu donosi hrvatsko književno značenje, a u trećem stupcu slovačke riječi. Kulturna povezanost Hrvata i Slovaka bila je, kao što je poznato, tijekom povijesti zapažena i plodonosna (Haulik, Šulek, Mojzes i drugi), ali je prvi Hrvatsko-slovački rječnik objavljen tek u našim danima. On će jamačno omogućiti da se naše stoljetne veze i u današnje vrijeme još više unaprijede.

Vijeće Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu službeno je uputilo zamolbu svome Velikom kancelaru Generalu Reda o. H.P. Kolvenbachu da se o. Ferdinandu Takaču o njegovoj 80. godini života dodijeli zaslužena titula počasnog doktora.

Vladimir HORVAT

Dr. Augustin Franić, *KPD Lepoglava*, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika, Zagreb, srpanj 2000.

Dr. Augustin Franić u knjizi pod naslovom *KPD Lepoglava*, opisuje strahote koje su proživljavali politički osuđenici u Kaznenopopravnom domu Lepoglava u razdoblju od 1945. do 1990. godine. Autor spomenute knjige – dr. Augustin Franić – i sam je bio politički osuđenik i više od pet godina zatvorenik u spomenutom zatvoru. Osim toga, on je, zahvaljujući demokratskim promjenama u Hrvatskoj, uspio doći do arhiva spomenutog zatvora tako da su njegove prosudbe argumentirane, a njegova je knjiga postala nezaobilazni svjedok vremena u kojem je hrvatski narod patio pod nametnutim komunističkim režimom.

U zaključnoj riječi svoje knjige, dr. Franić kaže: »U Jugoslaviji zločini su se

radili na način da su jedni skladali pjesme, drugi pjevali, treći propovijedali domoljublje i socijalnu pravdu, četvrti poučavali kroz OUN svijet o ljudskim pravima, a peti strijeljali, vješali i obavljali po svijetu atentate na borce za slobodu Domovine. Tu spadaju i oni koji su mučili i ubijali političke osuđenike koji su bili na izdržavanju nepravedno dosuđene kazne« (str. 180). Knjiga *KPD Lepoglava* govori najviše o nepravedno osuđenim političkim zatvorenicima, ali istodobno i o njihovim okrutnim mučiteljima koje jasno i argumentirano identificira. Autor ne poziva na osvetu, iako katkad izrekne preostru opasku, nego samo traži da se utvrdi povijesna istina i da se rehabilitiraju nevine žrtve što bi trebala biti zadaća svakog pravednog i demokratskog društvenog poretka.

Knjiga je podijeljena na osam poglavlja, a sadrži još i predgovor, uvod, sažetke na engleskom, njemačkom i španjolskom jeziku te veoma zanimljive priloge u vidu faksimila izvornih isprava i presuda pojedinih zatvorenika.

U prvom poglavlju opisan je režim u KPD Lepoglava. Autor najprije daje kraći povijesni pregled kaznonice u Lepoglavi. Tako doznajemo da je zgrada samostana Pavlinskog reda u Lepoglavi postala kaznonica nakon što je austrijski car Josip II. ukinuo njihov red 1786. godine. Godine 1914. do bivšeg samostana podignuta je nova zgrada izolacijskog sustava koja je imala oko 300 ćelija. Od 15. svibnja 1945. godine komunistički režim u Lepoglavi ponovno organizira logor i kaznonicu. Nadalje, u ovom poglavlju opisuje se ponižavajući način ulaska u kaznonicu, zatim dnevni red i život zatvorenika. »U većim ćelijama neko su se vrijeme čitale novine kao preodgojno sredstvo... Knjige su se mogle uzeti u knjižnici *Kako se kalio čelik* ili nešto slično, uglavnom marksističko-darvinistička literatura« (str. 15).

Govoreći o zdravstvenom stanju u kaznonici, autor citira izvještaje liječnika-osuđenika koji su morali svoje izvještaje prilično ublažiti i prikazati u boljem svjetlu. Tako u jednom izvještaju možemo pročitati i ovo: »Ušiju ima veoma malo, a stjenice se uništavaju, kao i uši, svim raspoloživim sredstvima« (str. 28).

U drugom poglavlju – pod naslovom »Umrli osuđenici prema evidencijama KPD Lepoglava« – autor na 55 stranica navodi imena i prezimena zatvorenika, osnovne podatke zbog čega su osuđeni te kada kako i gdje su umrli. Razlozi uhićenja i zatvaranja nevinih političkih zatvorenika bili su ovi: Ante Anić, 8 godina kazne jer je »bio u ustašama, tumač njemačkim oficirima«; Josip Čefko, osuđen na 20 godina robije »što je bio aktivni ustaša«; Hamzalija Fazlić, osuđen na 5 godina lišenja slobode zbog »neprijateljske propagande«; Jure Mamić, osuđen na 5 godina prisilnog rada jer je »bio član organizacije uperene protiv državnog poretka« itd.

Posebno je dirljivo opisano fizičko i psihičko zlostavljanje osuđenika u trećem poglavlju. Autor svjedoči i argumentira kako se »osuđenika moglo istući, ozlijediti ili čak ubiti, a da pri tome nitko nije bio kažnjen« (str. 86).

U četvrtom poglavlju saznajemo za tragičan bijeg dviju velikih skupina zatvorenika. Navedena su i njihova imena uz poneku fotografiju zatvorenika koji su pobjegli iz zatvora. Većina od njih je poslije uhvaćena, a neki su u bijegu nestali.

U petom poglavlju opisan je pokušaj bijega kao jedini izlaz iz strahota logora.

U šestom poglavlju opisana je likvidacija osuđenika uz spominjanje njihova imena, prezimena te način kako su likvidirani. Između ostalog, autor navodi da su »dne 19. studenoga 1946. ujutro oko 6 sati i 30 minuta bili na mrtvoj šetnji osuđenici I. odjela nove zgrade. Odjednom je milicioner s bunkera počeo pucati iz

strojnice po osuđenicima iz čista mira.« Tom je prigodom ranjeno pet osuđenika od kojih su trojica ubrzo umrla.

U sedmom poglavlju opisan je način uspostavljanja discipline u zatvoru u kojem je vladala strahovlada.

Osmo poglavlje govori o preodgoju osuđenika i načinu kako se on provodio u zatvoru. »Izolacija je bila osnovna metoda kojom su provodili pritisak na osuđenike da ih prisile na suradnju – 'revidiranje stava'... Kod ljudi koji su imali jaku fizičku, pa i psihičku konstituciju znali su ići do najbrutalnijih metoda mučenja (okivanje, vezivanje, udaranje na način da ga nekolicina stražara ili istražitelja odjednom udaraju, pa ne zna kako bi se mogao braniti)« (str. 176–177).

U dodatku pod naslovom *Prilozi*, doneseni su veoma dragocjeni podaci i faksimili raznih dokumenata logoraša te

razni zapisnici i ostali službeni dokumenti zatvorske uprave.

Knjiga *KPD Lepoglava* koju je napisao dr. Augustin Franić, iznimno je vrijedno i po mnogo čemu jedinstveno djelo hrvatske publicistike. Pisano je objektivno i argumentirano, ali i s puno srca i suosjećanja za žrtve i tragedije zatvorenika. Zahvaljujemo autoru na velikom trudu koji je uložio da njegova knjiga ugleda svjetlo dana. Posvema se slažem s autorom knjige da imena njegovih nevinih drugova »koji su iz čiste ljubavi za vjeru otaca i Domovinu svoj život položili ne mogu ostati anonimna. Njihovo mučeništvo treba istaknuti, a imena utisnuti zlatnim slovima na stranice naše političke povijesti« (str. 181). Dr. Augustin Franić je to već svojom knjigom i učinio, a nama ostaje nada i vjerovanje da »navik živi onaj ki zgine pošteno!«

Mijo NIKIĆ